

Rintasyöpä ja seksuaalisuus

24.9.2009
VSSHP:n alueellinen koulutus
Riikka Huovinen

Erilaiset rintasyöpäpotilaat

- Rintasyöpä juuri leikattu
  - akuutti vaihe
- Rintasyövän liitännäishoidot menossa
  - hoitojen haittavaikutukset huonontavat elämän laatua
- **Hoidettu rintasyöpäpotilas seurannassa**
  - **paluu normaaliin elämään**
- Metastaattista rintasyöpää sairastava potilas
  - hormonaalisessa hoidossa
  - solunsalpaajahoidossa

Rintasyövän nykyhoitolinjat

- Mammografiaseulonta laajenee (50v - ad 69v)
- Radiologinen primaaridiagnostiikka tehostuu
- Rintasyövän hoito suunnitellaan moniammatillisessa tiimissä
- Pyritään säästävään leikkaukseen ja kainalon vartijaimusolmukeleikkaukseen
- Postoperatiivinen sädehoito vähentää paikallisuusiutumavaaraa
- Liitännäislääkehoito vähentää metastaasivaaraa
- Valtaosa potilaista paranee
- Huolenpito ja seuranta hoitojen jälkeen

Rintasyövän hoito

- **Leikkaus**
  - rinnan leikkaus + kainalon leikkaus
    - yleisin: rinnan säästävä leikkaus ja vartijasolmukebiopsia
- **Liitännäishoidot**
  - postoperatiivinen sädehoito
  - > **hormonaalinen liitännäishoito**
  - > **solunsalpaajahoito**
- **Metastaattisen rintasyövän hoito**

Rintasyöpäleikkauksen lisäksi annettavat liitännäishoidot vähentävät rintasyövän uusiutumista

- Potilas voi tarvita kaikki liitännäishoidot
  - Ø **1. Solunsalpaajahoito 4 - 6 kk**
  - Ø **2. Sädehoito 5 - 6 vk**
  - Ø **3. Hormonaalinen hoito 5 v (- 10 v)**

Solunsalpaajahoito

CEF syklofosfamidi - epirubiini - fluorourasiili

- Iv infuusio 3 - 4 viikon välein, infuusioaika n. 2 h, hoito polikliinistä
- Akuutit sivuvaikutukset
  - pahoinvointi - pahoinvointilääkkeet tehokkaita
  - hiustenlähtö
  - luuydinloma, infektiot (n. 15 %:lla)
  - väsymys
  - limakalvo-oireet
  - painon nousu
  - muistin ja keskittymiskyvyn heikkeneminen
  - jne.

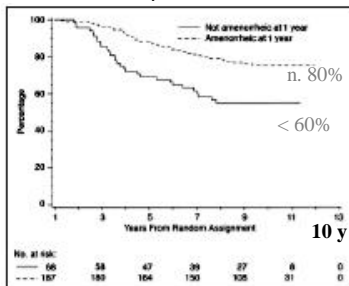
CEF syklofosfamidi - epirubisiini - fluorourasiili

- Pitkäaikaishaitat
  - sydäntoksisuus
  - premenopausaalisilla ennenaikainen menopaussi
    - < 40 v n. 20 %:lla
    - > 40 v n. 80 %:lla

Hormonaalinen liittämisshoito

- Premenopausaaliset:
  - Tamoksifeeni
  - Munasarjasuppressio
- Postmenopausaaliset:
  - Tamoksifeeni
  - Aromataasiinestäjät

Munasarjasuppression hyöty premenopausaalisien potilaiden hormonaalisena liittämisshoitona. Eloisaolo 10 vuoden kohdalla riippuen kuukautisten palautumisesta. N = 442

Ei kuukautisia

Kuukautiset palautuneet vuoden kohdalla solunsalpaajahoidosta

Fig 3. Overall survival by 12-month amenorrhea status. (Receptor-positive patients only)

Parulekar et al 2005 JCO

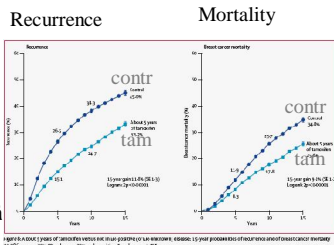
Munasarjasuppressionin toteutus

- LHRH-analogi
  - gosereliini
  - leuproreliini
- Sädehoito
- Kirurgia (laparoskooppinen ooforektomia)

– Castiglione-Gertsch et al 2003

Tamoksifeeni: EBCTCG.

- Viiden vuoden mittainen tamoksifeenihoito 20mg x1 vähentää hormonireseptoriposiivisten rintasyövän uusiutumista 50 % ja rintasyöpäkuolleisuutta 30 % Antiestrogeeni tamoksifeeni soveltuu sekä pre- että postmenopausaalisille potilaille.

EBCTCG 2005.
5 years tamoxifen vs. not.
15 year recurrence and survival

merkittävimmät tutkimukset haittavaikutukset

- Kuumat aallot ja hikoilu
- Kardiovaskulaariset haittavaikutukset
  - lipidit, diabetes, hypertensio
  - koronaaritauti, sydämen vajaatoiminta, stroke
- Luun tiheys ja luunmurtumat
- Nivelvaivat
- Gynekologiset oireet
  - Emättimen kuivuus
  - Emätinverenvuoto, valkovuoto
- Kognitiiviset ja neurologiset oireet
- Elämän laatu (QOL)

Kuumien aaltojen ja hikoilun esiintyminen

Aromataasinestäjillä 40 %:lla
Tamoksifeenilla 42 %:lla

Cella 2008 BCRT

Yhteenveto rintasyöpään sairastumisen potilaalle aiheuttamista merkittävimmistä haitoista

- Vakavan sairauden aiheuttama ahdistus ja depressio, tulevaisuuden epävarmuus
- Ruumiinkuvan muutos rintaleikkauksessa
- Solunsalpaajahoidon aiheuttamat haitat
- Hormonikorvaushoidon lopettaminen ja vaihdevuosisoireiden palautuminen
- Hormonaalisen hoidon aiheuttamat estrogeeni puutteen oireet usein

Rintasyöpäleikkaustavan vaikutus elämän laatuun

- Ennusteen kannalta ei merkitystä onko tehty rinnan poisto vai rintaa säästävä leikkaus + sädehoito. *Veronesi 1990*
- Minäkuva ja emotionaalinen toipuminen nopeampaa jos on tehty rintaa säästävä leikkaus
- Rinnan korjausleikkaus tarjoaa paluun normaaliin ruumiinkuvaan ja vapautuksen rintaproteesista
- Rinnan poiston jälkeen rintaproteesi ylläpitää ruumiinkuvaa ja esim. normaloi niskahäntöjä

Esim. Markopoulos et al 2009

Seksuaalisuuden sekasorto rintasyöpäpotilaalla

- Hoitojen rasittavat haittavaikutukset
- Sairastumisen aiheuttama psyykinen taantuminen
- Harhaluulot siitä mikä on sopivaa sairastuneelle
-> Seksuaalisen halukkuuden väheneminen
- Partneri yleensä hyväksyy seksielämän kaventumisen, mutta voi tuntea vihaa, pettymystä ja surua
- Hoitohenkilökunta sivuuttaa hoitojen ilmeiset haitat potilaan seksuaalisuudelle

Gilbert et al 2009

Hikoilun ja kuumien aaltojen hoito

- Systeminen estrogeeni rintasyövän sairastaneella kontraindisoitu vaikka hormonireseptorinegatiivinen rintasyöpä kontralateraalisen rintasyöpäriskin vuoksi
- Hyväennusteisella potilaalla lyhytaikainen estrogeenihoito OK jos vaihdevuosisoireet erittäin haittaavat
- Ei-hormonaaliset hoidot:
  - esim. "Bellergal" (sis. ergotamiinia, barbituraattia, belladonna-alkaloideja)

Urogenitaalivaivojen hoito

- Vaginaalista estradiolia ja estriolia voivat vapaasti käyttää kaikki rintasyöpäpotilaat
- HUOM: poikkeuksena aromataasinestäjähoidossa (Arimidex®, Femar®, Aromasin®) olevat potilaat
- Ei-hormonaalisia limakalvojen kuivuutta lievittäviä valmisteita useita vaihtoehtoja

Puolison/partnerin sopeutuminen auttaa potilasta

- Puolison läheisyys ja tuki auttaa:
  - emotionaalinen kuormitus vähäisempi
  - hyvinvoinnin ylläpito helpottuu
  - puoliso sosiaalisena tukena

Esim. Brusilovsky et al 2009

Toimenpiteet hoidetun potilaan elämän laadun parantamiseksi

- Informoidaan haittavaikutuksista ennen liittänoishoitoja
- Kartoitetaan seurantakäynnillä tavanomaisimmat jälkihaitat aktiivisella kyselyllä
- Kerrotaan potilaalle aktiivisesti estrogeeninpuutosoireiden hoidosta
- Neuvotaan potilasta käymään gynekologilla määrävlein

Kohennusta TYKSin syöpätautien klinikalla rintasyöpäpotilaiden seurannassa

- Rintasyöpäsairaanhoitajan vastaanotto
  - Kaikille potilaille n. 3 kk kuluttua hoitojen päättymisestä
  - Seurannassa olevien potilaiden yhteyshenkilö
- Suomen Rintasyöpäryhmä ry:n BREX-tutkimus (breast cancer and exercise), N= 580
  - vuoden kestävä liikuntainterventio hoidetuille rintasyöpäpotilaille parantaa elämän laatua
  - tutkittavana myös luuston kunto ja toipuminen hoitojen haitoista